

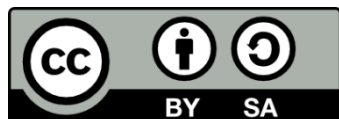

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη

Ενότητα 3: Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης
και εκπαιδευτική πολιτική

Γιώργος Κ. Ζαρίφης

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 3^ο

ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Επαναπροσδιορισμός του ρόλου του κράτους και η σημασία του κοινωνικού κεφαλαίου στην ανάπτυξη του σύγχρονου ενεργού πολίτη, εκπαίδευση στην κοινότητα, οικονομία της γνώσης και παγκοσμιοποίηση, ο ρόλος του οργανισμού μάθησης και τα όρια του οικονομικού ντετερμινισμού, η εκπαιδευτική πολιτική για τη δια βίου μάθηση στην Ε.Ε.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (1/60)

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ UNESCO ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ (1997)

[Προσαρμογή από Tippelt, 2002]

Η διεθνής προσέγγιση διευρύνει σε μεγάλο βαθμό τον προσανατολισμό για τον ρόλο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Στη διακήρυξη της UNESCO για την εκπαίδευση ενηλίκων, (Αμβούργο, 1997), παρουσιάζονται δέκα βασικά σημεία τα οποία αποκαλύπτουν και τον περίπλοκο χαρακτήρα της μάθησης στην ενηλικίωση, ενώ ταυτόχρονα γίνεται και μια σύντομη αναφορά σε θέματα που αφορούν στην ανάπτυξη μιας διεθνούς πολιτικής για τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση. Τα δέκα βασικά σημεία της διακήρυξης αυτής παρουσιάζονται πιο αναλυτικά παρακάτω:

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (2/60)

- Ο εκδημοκρατισμός παραμένει η μεγάλη πρόκληση στην εκπαίδευση των ενηλίκων και για τον 21ο αιώνα.

Υποστήριξη και προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας και την ελεύθερη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά. Δημιουργία 'εκπαιδευτικών δικτύων' που προωθούν και ενισχύουν την εξάλειψη του ρατσισμού, των εθνικών, φυλετικών, θρησκευτικών και κοινωνικών διακρίσεων καθώς και των διακρίσεων σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

- Βελτίωση των συνθηκών οι οποίες θα εξασφαλίσουν την ποιότητα στην εκπαίδευση των ενηλίκων.

Λαμβάνοντας υπ' όψη το κόστος της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, η αξιολόγηση και ο συνεχής έλεγχος ποιότητας των προσφερόμενων προγραμμάτων θεωρείται πλέον απαραίτητος. Η ποιοτική επίσης διαχείριση των προγραμμάτων παίζει σημαντικό ρόλο τόσο στην αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας όσο και στον προσδιορισμό των οικονομικών οφελών των προγραμμάτων.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (3/60)

- **Διασφάλιση του δικαιώματος στην αρχική εκπαίδευση και στον αλφαριθμητισμό.**

Η διασφάλιση του δικαιώματος στη βασική εκπαίδευση θα πρέπει να ιδωθεί σε σχέση με την κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη των φτωχότερων χωρών. Ειδικότερα ο αλφαριθμητισμός θα πρέπει να ιδωθεί ως μέσο κοινωνικής και πολιτικής ενσωμάτωσης.

- **Διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους και ειδικότερα προσφορά ίσων ευκαιριών στη ζωή και στο επάγγελμα στον γυναικείο πληθυσμό.**

Παρά τις προόδους που έχουν σημειωθεί στο πεδίο της αναγνώρισης των δικαιωμάτων και της προσφοράς εκπαιδευτικών ευκαιριών στις γυναίκες, η τάση αυτή δεν χαρακτηρίζει τόσο την επαγγελματική και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των γυναικών. Η πρόσβαση στην πληροφόρηση και στη γνώση, και συνεπώς και η κατάληψη 'θέσεων εξουσίας' από γυναίκες στον επαγγελματικό χώρο, δεν σημειώνει πρόοδο σε καμία χώρα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (4/60)

- Συνεισφορά της εκπαίδευσης ενηλίκων στην αλλαγή του τρόπου λειτουργίας της αγοράς εργασίας στις αναπτυσσόμενες χώρες και στις χώρες με μεταβατικό οικονομικό και κοινωνικό καθεστώς.

Η διαδικασία παγκοσμιοποίησης και αναδιάρθρωσης της οικονομίας καθώς και η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη διαδικασία παραγωγής έχει οδηγήσει σταδιακά στην εκτίμηση πως η ζήτηση σε εργατικό δυναμικό δεν ανταποκρίνεται στη ζήτηση που υπήρχε στις δεκαετίες του 1950 και 1960. Φυσικά η ανεργία δεν μπορεί να μειωθεί μόνο με την εκπαίδευση ενηλίκων, αλλά η εκπαίδευση ενηλίκων και η επαγγελματική κατάρτιση – ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες– οφείλουν να διασφαλίσουν την αξιοπρεπή διαβίωση παρέχοντας προγράμματα κατάρτισης σε όσους επιθυμούν αν εργαστούν στον μη-τυπικό παραγωγικό τομέα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (5/60)

- Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην οργάνωση δικτύων πληροφόρησης και ενημέρωσης των πολιτών που αφορούν στο περιβάλλον, στην υγεία και στην αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού.

Είναι ατυχές γεγονός το ότι παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν στην ενημέρωση σε θέματα υγείας και περιβαλλοντικής προστασίας, η συμπεριφορά των περισσότερων από εμάς δεν έχουν αλλάξει σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο ενεργούσαμε στο παρελθόν. Τους περισσότερους από εμάς τους χαρακτηρίζει η προσκόλληση σε παραδοσιακούς και όχι απαραίτητα αποδοτικούς τρόπους αντιμετώπισης καταστάσεων που αφορούν στην υγεία και στην προστασία του φυσικού μας περιβάλλοντος. Η εκπαίδευση για την βελτίωση της υγείας και του τρόπου διατροφής και διαβίωσής μας καθώς και η εκπαίδευση που αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος, αν και σημαντική εξελίσσεται σε μια δύσκολη υπόθεση.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (6/60)

- Η εκπαίδευση ενηλίκων, τα ΜΜΕ και η νέες τεχνολογίες της πληροφορίας μπορούν να συμπληρώσουν η μία την άλλη.

Απαιτείται μεγαλύτερη συνεργασία και καλύτερος συντονισμός ανάμεσα στα ΜΜΕ, τη χρήση νέων τεχνολογιών και την εκπαίδευση ενηλίκων. Ειδικότερα τα ΜΜΕ μπορούν να κάνουν καλύτερη χρήση του αντισταθμιστικού τους ρόλου διότι απευθύνονται σε μεγαλύτερες και περισσότερες ομάδες πληθυσμού από αυτές θα μπορούσε κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες να απευθυνθεί η εκπαίδευση ενηλίκων. Το ίδιο ισχύει και για τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

- Η εκπαίδευση ενηλίκων οφείλει να λαμβάνει υπ' όψη της τις ανάγκες διαφορετικών κοινωνικών ομάδων.

Συγκεκριμένες ομάδες αναφοράς, ομάδες-στόχοι, έχουν γίνει στο παρελθόν οι αποδέκτες των προνομίων που προσφέρουν τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων. Παρά το ότι δεν είναι στόχος της εκπαίδευσης ενηλίκων να καθορίζει και να κατηγοροποιεί τις ομάδες αναφοράς ή τους αποδέκτες της, η έρευνα δείχνει πως είναι αναγκαία η λήψη των επιμέρους αναγκών τους στην οργάνωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (7/60)

- Η εκπαίδευση ενηλίκων εξαρτάται άμεσα από οικονομικούς/χρηματοδοτικούς παράγοντες.

Η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η έλλειψη στοιχείων για την ανάλυση του κόστους οργάνωσης αλλά και των του κόστους απόδοσης, η εμπορευματοποίηση των προγραμμάτων και η μικρή γνώση των ευρύτερων οφελών της μάθησης, θέτουν σε κίνδυνο τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης των ενηλίκων. Η UNESCO προτείνει να επενδυθεί μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕγχΠ στην εκπαίδευση ενηλίκων.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (8/60)

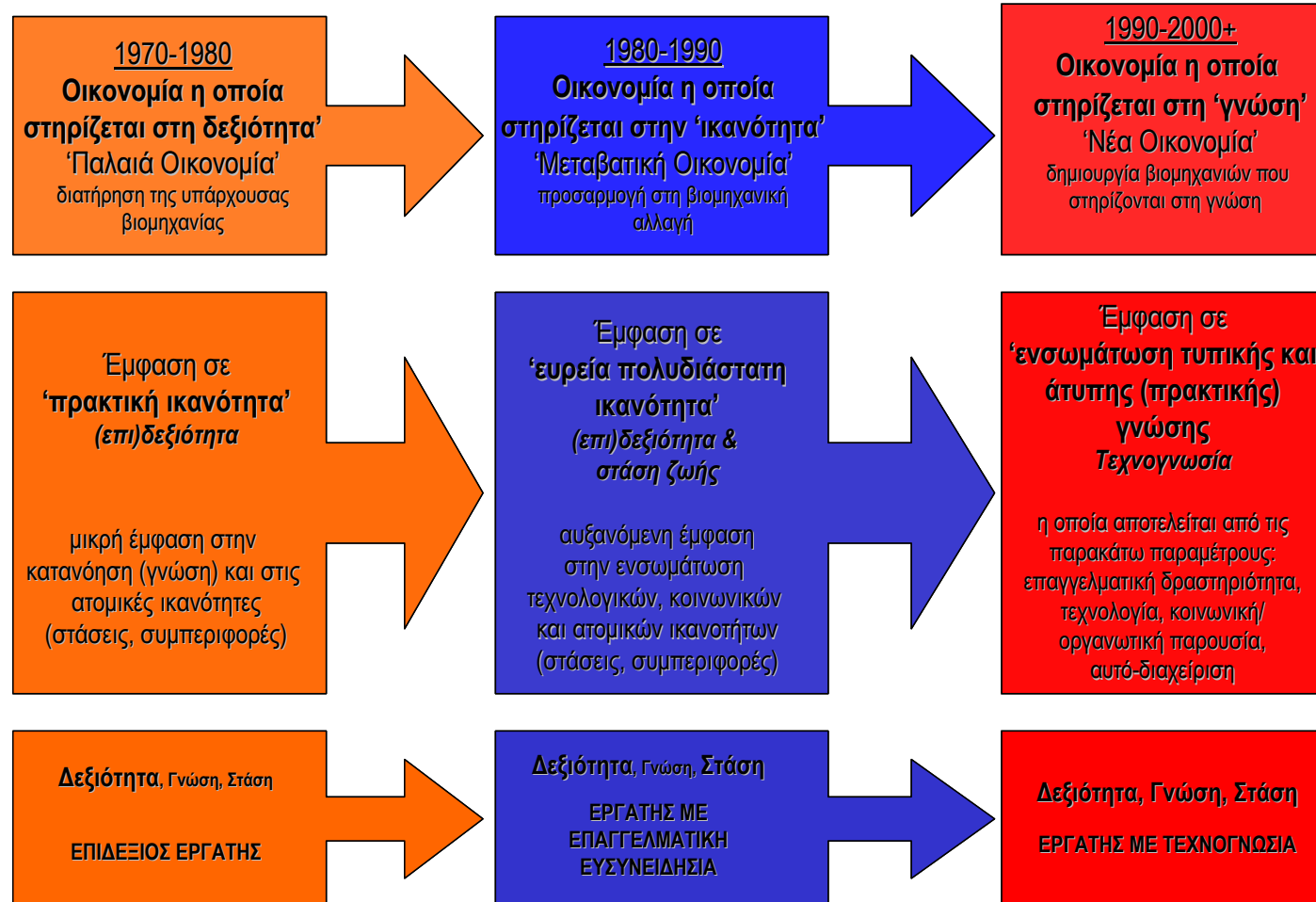
- Είναι αναγκαίο να ενδυναμωθεί η διεθνής συνεργασία για την ανάπτυξη και εξέλιξη της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η Ευρωπαϊκή συνεργασία κερδίζει συνεχώς έδαφος στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η διεθνής συνεργασία και αλληλεγγύη αποτελούν τη βάση αλλά και το στόχο όλων των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Ο συνολικός στόχος της διεθνούς συνεργασίας μπορεί να συνοψιστεί στο εξής: «Η Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων πρέπει να αποτελέσει την καθοδηγητική αρχή για την προώθηση της διεθνούς συνεργασίας και αλληλεγγύης, και της κουλτούρας για την ειρήνη. Ο διάλογος, η δίκαιη κατανομή του πλούτου, η συμμετοχή και η ανταλλαγή εμπειριών αποτελούν τη βάση της συνεργασίας η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα. (UNESCO, 1997: 44).

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (9/60)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (10/60)

ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο βασικός σκοπός της πρότασης για την συνεχιζόμενη εκπαίδευση, όπως παρουσιάστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ήταν η τροποποίηση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού συστήματος, ώστε η πρόσβαση σε αυτό να μην περιορίζεται στα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου, αλλά να είναι δυνατή, κατά διαστήματα, σε όλη του τη ζωή. Έτσι, εκπαίδευση και εργασία εναλλάσσονται.

Ειδικότερα, οι βασικές αρχές της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, όπως παρουσιάστηκαν αρχικά από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), είναι:

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (11/60)

- α) Τα τελευταία χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης θα πρέπει να παρέχουν ένα πρόγραμμα, το οποίο να επιτρέπει σε κάθε μαθητή μια πραγματική επιλογή ανάμεσα στις παραπέρα σπουδές και την εργασία.
- β) Μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση θα πρέπει να διασφαλίζεται για κάθε άτομο η πρόσβαση στη μεταϋποχρεωτική εκπαίδευση σε οποιαδήποτε ηλικία της ζωής του.
- γ) Η κατανομή των μέσων θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να καθιστά την εκπαίδευση προσιτή σε όλα τα άτομα, όπου και όταν την έχουν ανάγκη.
- δ) Εργασία και άλλη κοινωνική εμπειρία πρέπει να θεωρείται ως βασική προϋπόθεση για πρόσληψη (σε εργασία).
- ε) Πρέπει να είναι δυνατό να ακολουθείται οποιαδήποτε καριέρα με τρόπο, ώστε σπουδές και εργασία να εναλλάσσονται.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (12/60)

στ) Αναλυτικά προγράμματα και μέθοδοι διδασκαλίας πρέπει να σχεδιάζονται σε συνεργασία με τις διάφορες εμπλεκόμενες ομάδες (μαθητές, δασκάλους, διοικητικούς κ.ά.) και να προσαρμόζονται στα διαφέροντα και τα κίνητρα διαφόρων ηλικιών και κοινωνικών ομάδων.

ζ) Διπλώματα και πτυχία δεν πρέπει να θεωρούνται ως το “τέρμα” της εκπαιδευτικής καριέρας, αλλά ως βαθμίδες μιας ισόβιας εκπαίδευσης, μιας ισόβιας καριέρας και μιας εξέλιξης της προσωπικότητας.

η) Μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, κάθε άτομο πρέπει να έχει το δικαίωμα να παίρνει κατά περιόδους εκπαιδευτική άδεια, ενώ θα διασφαλίζονται η διατήρηση της δουλειάς του και η κοινωνική ασφάλεια.

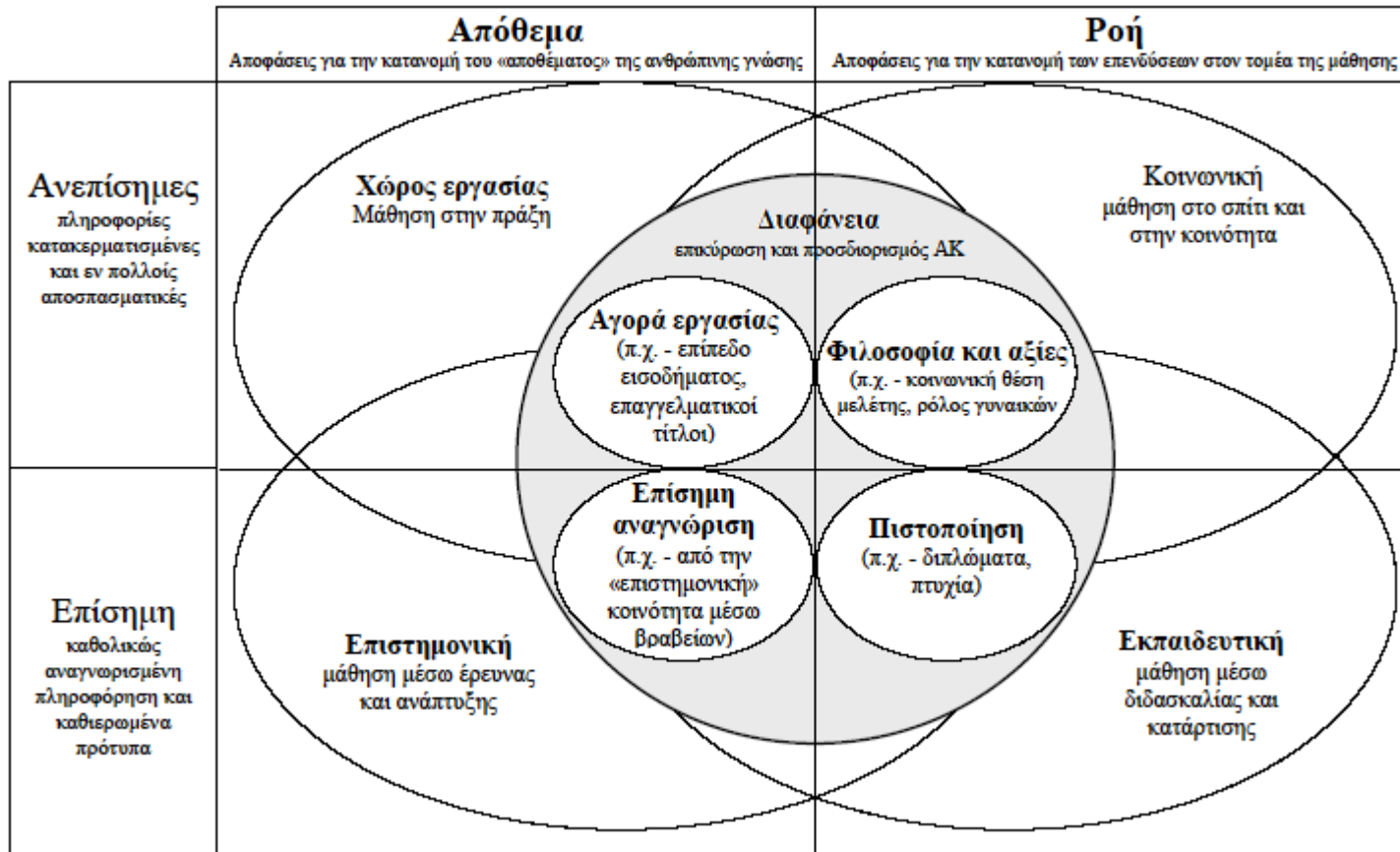
Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (13/60)

Από τότε που η συνεχιζόμενη εκπαίδευση θεωρήθηκε ως σημαντική, η πρόοδος που σημειώθηκε στους πιο πάνω τομείς δεν ήταν η ίδια. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτής εδώ της παρουσίασης είναι δυνατό να διακρίνουμε εξελίξεις στο επίπεδο της **πολιτικής**, στο επίπεδο των **εκπαιδευτικών θεσμών και πρακτικών**, και στο επίπεδο της **υποστηρικτικής πολιτικής**, έξω από την εκπαιδευτική σφαίρα.

Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση, καθώς και άλλες παρόμοιες έννοιες, όπως η δια βίου εκπαίδευση ή η διαρκής εκπαίδευση, έχει γίνει αποδεκτή ως στόχος στην εκπαιδευτική πολιτική. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, σε πάρα πολλές χώρες εκείνοι που χαράζουν την εκπαιδευτική πολιτική έχουν αποδεχτεί τη βασική ιδέα ότι οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες δεν πρέπει να περιορίζονται στα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου αλλά να παρέχονται σε όλη του τη ζωή.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (14/60)

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (15/60)

Είναι γεγονός ότι υπάρχει ακόμη κάποια **σύγχυση σχετικά με την ακριβή έννοια όρων**, όπως συνεχιζόμενη εκπαίδευση, δια βίου εκπαίδευση, διαρκής εκπαίδευση κλπ. αλλά όλοι αυτοί έχουν ένα θεμελιώδη κοινό παρονομαστή, δηλαδή την πίστη ότι κάτω από τις γρήγορα μεταβαλλόμενες πολιτισμικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες η εκπαίδευση δεν μπορεί να περιορίζεται στο μοντέλο της αρχικής σχολικής φοίτησης, αλλά επίσης πρέπει να είναι εφικτή στα άτομα κατά διαστήματα σε όλη τους τη ζωή. Ο γενικός σκοπός της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης δηλώθηκε καθαρά στην πρώτη συνάντηση των υπουργών, το 1978 από την Εκπαιδευτική Επιτροπή του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης:

Να δημιουργηθούν περισσότερες ευκαιρίες συνεχιζόμενης εκπαίδευσης για νέους και ενήλικους, ώστε να συνεχίζουν την εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα μετά από περιόδους εργασίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (16/60)

Έχει δοθεί λιγότερη προσοχή στις πραγματικές αλλαγές στη **δομή και το περιεχόμενο του υπάρχοντος συστήματος** αναφορικά με τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Σίγουρα υπήρξε μια υπολογίσιμη αύξηση της απαίτησης για εκπαίδευση του ατόμου αργότερα στη ζωή, και διάφορα ιδρύματα που πρόσφεραν εκπαίδευση σε όσους είχαν τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση και σε ενηλίκους ανταποκρίθηκαν με ταχύρρυθμα προγράμματα καθώς και με αλλαγή των αυστηρών απαιτήσεων πρόσληψης. Σε μερικές περιπτώσεις αναγνώρισαν την εμπειρία της εργασίας ως προσόν καθαυτό. Όμοια, η **προσιτότητα των εκπαιδευτικών διευκολύνσεων** αυξήθηκε με σπουδαίες καινοτομίες στα καινούργια ιδρύματα και με την εξέλιξη μη παραδοσιακών ειδών εκπαίδευσης σε τρόπο, ώστε γεωγραφικοί και χρονικοί περιορισμοί να είναι λιγότερο αυστηροί.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (17/60)

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (18/60)

Η εξάπλωση της **εκπαίδευσης από απόσταση** με τα μαζικά μέσα επικοινωνίας και άλλες τεχνικές εξελίξεις, αφενός, και η πίεση από τους εκπαιδευτικούς της κοινότητας να επιτραπεί η χρήση των διευκολύνσεων ολόκληρο το 24ωρο αφετέρου, έχουν συνεισφέρει επίσης στη διεύρυνση της πρόσβασης στις ευκαιρίες μάθησης. Αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις και στις περισσότερες χώρες αυτή η διεύρυνση παρατηρήθηκε στην περιφέρεια του συστήματος μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αφήνοντας τα παραδοσιακά ιδρύματα ανεπηρέαστα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (19/60)

Αναφορικά με το κρίσιμο επίπεδο της **ανώτερης βαθμίδας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**, ωστόσο, η πρόταση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης είχε ελάχιστη επίδραση, έστω και αν σήμερα μπορεί κάποιος να δει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την επέκταση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης σ' αυτό το επίπεδο, πράγμα που οφείλεται στο επίμονο και καυτό **πρόβλημα της ανεργίας των νέων**. Όταν η στρατηγική της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης διαμορφώθηκε αρχικά, αναγνωρίστηκε ότι η εφαρμογή της θα βρισκόταν σε εξάρτηση από κάποιες πολιτικές έξω από το πεδίο της πολιτικής της παραδοσιακής εκπαίδευσης. Μια από τις πιο προχωρημένες εισηγήσεις μεταξύ εκείνων που θα συντόνιζαν πολιτικές από διάφορους τομείς ήταν εκείνη ενός ενοποιημένου συστήματος ασφάλισης, το οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί, τόσο για τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, όσο και για άλλες δραστηριότητες, αλλά σε καμιά χώρα δεν υπήρξε σημαντική πρόοδος προς αυτή την κατεύθυνση. Εκπαιδευτική άδεια με αποδοχές ήταν μια πολιτική, που, βέβαια, είχε ανάγκη από στήριξη. Ίσως μια από τις σπουδαιότερες και περισσότερο ενδιαφέρουσες εξελίξεις αυτή την περίοδο είναι ακριβώς η διάδοση σχημάτων εκπαιδευτικής άδειας, που στρέφει την προσοχή στην ιδέα της εναλλαγής εκπαίδευσης και εργασίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (20/60)

Στις πρόσφατες εξελίξεις της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης σίγουρα υπάρχει πρόοδος, αλλά και στασιμότητα. Υπάρχει βέβαιη πρόοδος στο επίπεδο της χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής με το να γίνεται αποδεκτή η έννοια της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ως περιοχής για παραπέρα εκπαιδευτική εξέλιξη. Από την άλλη μεριά, η πραγματοποίηση της ιδέας μέσα στο υπάρχον σύστημα συντελέστηκε αποσπασματικά ή καθόλου.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (21/60)

Προσαρμογή από: Longworth & Davies,
1996: 20

Τυπικό ..... Μη τυπικό

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (22/60)

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Χρήσιμο είναι να τονισθεί ότι η Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση γνωρίζει ραγδαία ανάπτυξη τόσο σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο όσο τα τελευταία χρόνια και σε Ελληνικό (πρώτα στάδια εξέλιξης) και αυτό γιατί αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση και κριτήριο για την ενεργητική συμμετοχή των πολιτών στην Κοινωνία της Μάθησης και της πληροφορίας και την δημιουργική προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα και τις εξελίξεις σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό τομέα. Οι ρυθμοί εξελίξεων στη γνώση και την τεχνολογία είναι τέτοιοι που απαιτούν άμεσους, ευέλικτους και σύγχρονα δομημένους μηχανισμούς ελέγχου και παρακολούθησής τους. Τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα, έχοντας περιορισμένη χρονική διάρκεια και συγκεκριμένο ηλικιακό πλαίσιο αναφοράς, δεν επαρκούν στο να προσδώσουν στο άτομο ό,τι απαιτεί η Κοινωνία της Μάθησης και η Νέα Οικονομία. Καθίσταται, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη δια βίου μάθησης και συνεχούς πρόσβασης του ατόμου στα αγαθά της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, κάτι που απαιτεί νέα προσέγγιση του ρόλου των εκπαιδευτικών συστημάτων σε ένα υπό συνεχή διαμόρφωση πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και επιστημονικό πλαίσιο λειτουργίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (23/60)

Είναι γνωστό ότι η κλίμακα και η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν σημαντικούς καθοριστικούς παράγοντες τόσο για τη δημιουργία νέων γνώσεων όσο και για τη διάδοσή τους. Βασικοί παράγοντες είναι η **παροχή επαρκούς αριθμού νέων επιστημόνων** και μηχανικών, η **ενίσχυση της έρευνας σε πανεπιστημιακό επίπεδο** και η **συνεχής ενημέρωση του επιστημονικού εργατικού δυναμικού**, καθώς και το συνολικό εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας και η ένταξη των δραστηριοτήτων δια βίου μάθησης. Η εκπαίδευση διαδραματίζει επίσης βασικό ρόλο στην προώθηση των τεχνολογικών αλλαγών και στη διάδοση της τεχνολογίας κατά τη μετάβαση στην Κοινωνία της Μάθησης. Ο κλάδος της γνώσης εξαρτάται από την ικανότητα της εκπαίδευσης, ιδιαίτερα των πανεπιστημίων, να προμηθεύουν τον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας με επαρκή αριθμό ατόμων ειδικευμένων στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας. Επιπλέον, ενώ η καινοτομία απαιτεί δραστηριότητες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, εξαρτάται επίσης από την ικανότητα των κοινωνικών εταίρων η εξασφάλιση ενός εν γένει καλά εκπαιδευμένου και δημιουργικού εργατικού δυναμικού που θα την τονώσει, θα τη χρησιμοποιήσει και θα την υποστηρίξει.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (24/60)

Έως και τη δεκαετία του 1980 η χάραξη πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση ακολούθησε μια πορεία, κατά την οποία οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις που αφορούσαν στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση γενικότερα, και στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση ειδικότερα, ήταν πολύ λιγότερο ανεπτυγμένες σε σχέση με άλλους τομείς. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα ήταν η περίοδος από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992) και εξής, που η χάραξη πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση μονοπώλησε το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ η αύξηση των επενδύσεων στους συγκεκριμένους αυτούς τομείς δημιούργησε μεγαλύτερες προσδοκίες στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (25/60)

Η ώθηση που δόθηκε στο πεδίο της κατάρτισης και της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης συνδέθηκε κατά τη **δεκαετία του 1990** και με μια πολιτική εκσυγχρονισμού των ευρωπαϊκών συστημάτων που αναπτύχθηκε σε όλα τα επίπεδα, ώστε να ανταποκριθεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα στις απαιτήσεις που συνδέονται με τη θέση της στον κόσμο και το ρόλο της στη διαμόρφωση μιας νέας παγκόσμιας οικονομικής, κοινωνικής και τεχνολογικής ισορροπίας. Η πολιτική αυτή βασίζεται και, ταυτόχρονα, στοχεύει στη νέα γνώση, στην έρευνα και στην καινοτομία, στις πολιτικές και τα εργαλεία που σχετίζονται με την ανάπτυξή τους, αλλά και σε ένα ευέλικτο και πλήρως καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό. Έκτοτε, λοιπόν, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αυξήσει την παραγωγή εκπαιδευτικής πολιτικής, τόσο με διακηρυκτικά κείμενα, στοχοθετήσεις, δείκτες, συγκριτικές αξιολογήσεις όσο και με προγράμματα και με το σχεδιασμό ενός οργανωμένου θεσμικού πλαισίου για την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (26/60)

Το **Μάρτιο του 2000** ο στρατηγικός στόχος της Λισσαβόνας (σύμφωνα με τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να γίνει μέχρι το 2010 η πλέον δυναμική και βασισμένη στη γνώση οικονομία και να καταστούν τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως), προσδιόρισε την ανάγκη για στενότερη συνεργασία στους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς και (την ανάγκη) για αποτελεσματικότερο συντονισμό στους τομείς της έρευνας, του σχεδιασμού, της αξιολόγησης, της χρηματοδότησης και των δράσεων που αναλαμβάνονται για την εκπαίδευση, την κατάρτιση, την απασχόληση και την αγορά εργασίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (27/60)

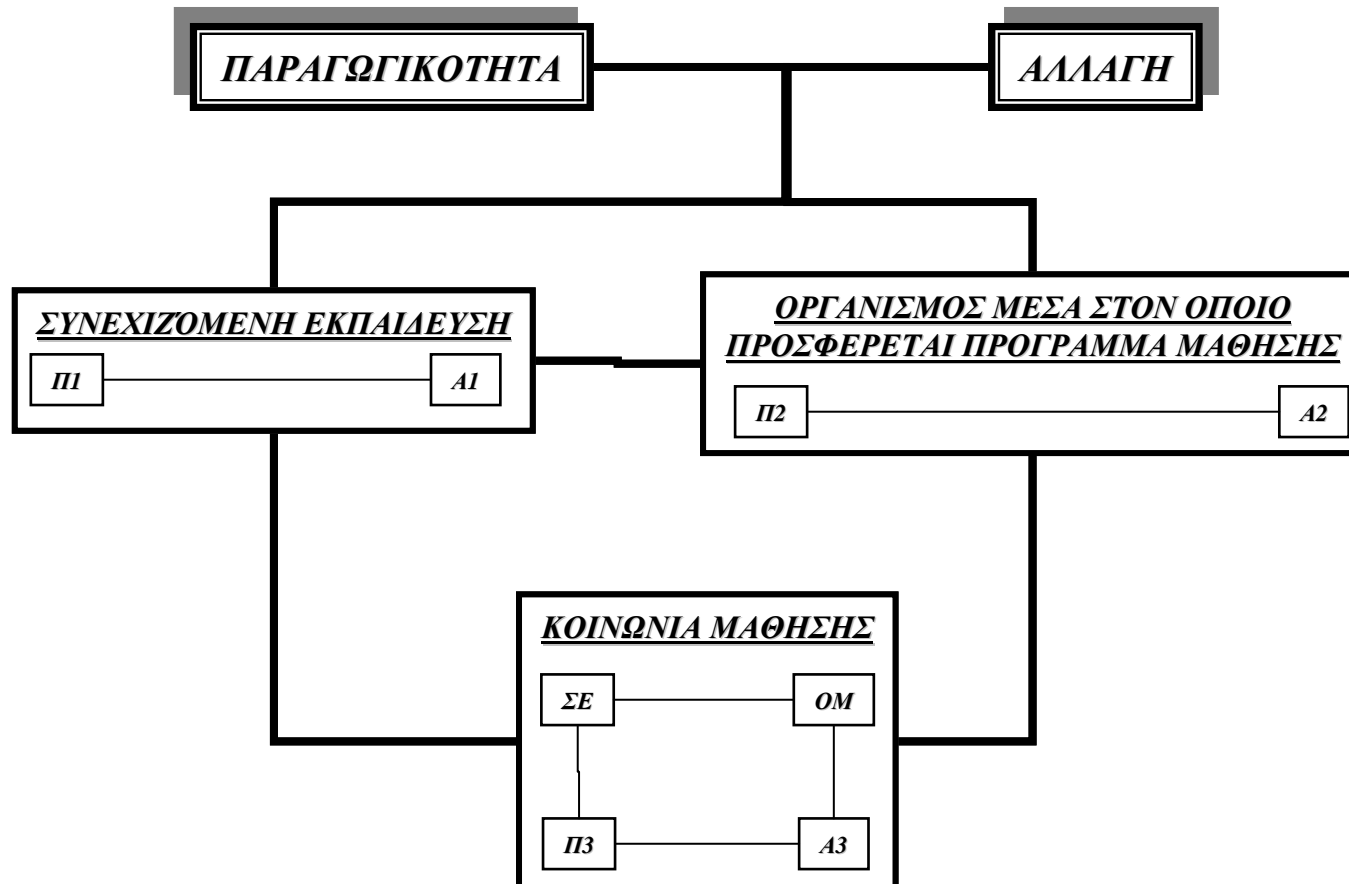
Στο παραπάνω γενικό πλαίσιο η επένδυση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης αποτελεί κεντρικό παράγοντα ανάπτυξης και συνεπώς ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και σχετίζεται άμεσα με την προοπτική της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής απασχόλησης και οικονομίας. Στόχος είναι τόσο ο εξοπλισμός των πολιτών με τις **παραδοσιακές** (βασικές) αλλά και τις **νέες** (πυρηνικές-core skills) δεξιότητες που απαιτούνται, ώστε να είναι ευέλικτοι και να προσαρμόζονται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις που προκύπτουν στην αγορά εργασίας για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, όσο και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, αποδίδοντας καλύτερη ποιότητα εργασίας και υψηλότερα ποσοστά παραγωγικότητας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποιώντας ως μέσο την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αποσκοπεί στη **μείωση της ανεργίας** και στην **καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού** και των διακρίσεων στην αγορά εργασίας, με τη **βελτίωση της απασχολησιμότητας** των νέων, τη **στήριξη της κοινωνικής ένταξης** και με την εφαρμογή προληπτικής πολιτικής, η οποία συνίσταται σε ειδίκευση και μετεκπαίδευση τόσο των νέων και των εργαζομένων που απειλούνται από ανεργία, όσο και των ευάλωτων κοινωνικά ή υπο-αντιπροσωπευόμενων ομάδων (π.χ. γυναίκες, μακροχρόνια άνεργοι, αλλοδαποί, μετανάστες, χρήστες ουσιών, άτομα με ειδικές ανάγκες, εθνικές μειονότητες κ.ά.).

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (28/60)

ΟΙ ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΟΙ ΜΥΘΟΙ

[Προσαρμογή από Hughes & Tight, 1994]

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (29/60)

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

Αρκετοί κοινωνικοί επιστήμονες όπως ο Sykes (1965), ο Morgan (1986, 1993) και ο Tillyard (1962), υποστηρίζουν πως πολλές από τις κοινωνικές, οικονομικές ή πολιτικές αντιλήψεις στις οποίες στηρίζουμε τη ζωή μας και τον τρόπο με τον οποίο παίζουμε τους ρόλους μας, έχουν το χαρακτήρα μύθων. Αυτό σημαίνει πως είτε είναι είτε δεν είναι αληθινές (οι αντιλήψεις) εμφανίζονται να παρουσιάζουν, τουλάχιστον για ορισμένους από εμάς, μία λογική βάση πάνω στην οποία σκεφτόμαστε, λειτουργούμε και αντιμετωπίζουμε το μέλλον μας. Οι μύθοι αποκτούν σταδιακά ισχύ προσφέροντας κάποιες εναλλακτικές όψεις για το τι σημαίνει αλλαγή. Τέτοιοι μύθοι είναι από μόνοι τους ζωντανοί, αλλά θα πρέπει να υπάρχουν κάποια στοιχεία, κάποια συστατικά μέρη τα οποία με τη σειρά τους αποτελούν ή από τα οποία κατασκευάζονται αυτοί οι 'ζωντανοί' μύθοι. Έτσι ένας μύθος μπορεί να χρησιμοποιεί έναν άλλο μύθο ως συστατικό του στοιχείο, αλλά μπορεί και ένας νέος μύθος να αποτελεί την εξέλιξη ενός παλαιότερου, αρχικού μύθου. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Hughes & Tight (1994), θεωρούν πως οι έννοιες της παραγωγικότητας, της αλλαγής, της δια-βίου μάθησης, του οργανισμού μάθησης και της κοινωνίας μάθησης δεν αποτελούν παρά ένα αλληλοσυνδεόμενο μύθο που εξυπηρετεί κάποιο συγκεκριμένο σκοπό.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (30/60)

Ο κάθε ένας από αυτούς τους μύθους αποκαλύπτεται ως μέρος ή συστατικό της περίπλοκης σχέσης μεταξύ μάθησης, εργασίας και ζωής. Η πεποίθηση πως η εκπαίδευση και η μάθηση είναι 'αγαθά' τα οποία συνδέονται με θετικές ποιότητες και με τη βελτίωση της ανθρώπινης διαβίωσης, είναι ένας μύθος που χρησιμοποιείται από όσους προσπαθούν να δώσουν ένα διαφορετικό χαρακτήρα στην επιχείρησή τους -ιδιαίτερα από όσους προσβλέπουν στην οικονομική ανάταση της επιχείρησής τους- με απώτερο σκοπό να παρουσιάσουν ένα καθαρά οικονομικό ή κερδοσκοπικό οργανισμό ως οργανισμό μάθησης, οργανώνοντας ταυτόχρονα και προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης του προσωπικού τους τα οποία ωστόσο λίγο σχετίζονται με αγαθές προθέσεις. Στην προσπάθειά τους λοιπόν να δείξουν πως η διατήρηση τέτοιων μύθων εξυπηρετούν τον επιχειρηματικό κόσμο -και ιδιαίτερα μεγάλες φέρμες- αναλύουν τη φύση των παραπάνω εννοιών. Πιο συγκεκριμένα οι Hughes & Tight (1994) αναλύουν επιγραμματικά τους 'μύθους' ως εξής:

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (31/60)

- **Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ:** Εδώ υπάρχει το επιχείρημα πως υπάρχει μία συνεχής ανάγκη για αύξηση της παραγωγικότητας, και πως αυτό δηλώνει μία άμεση σχέση ανάμεσα στην εκπαιδευτική προετοιμασία και την αρχική κατάρτιση από τη μία πλευρά, και τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και την επανακατάρτιση από την άλλη. Αυτή η σχέση σταδιακά οδηγεί στην ατομική (υλική) επιβράβευση, την υψηλή απόδοση της επιχείρησης ή του οργανισμού και την κρατική οικονομική ευημερία.
- **Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ:** Αυτός ο μύθος συνιστά πως η κοινωνική, οικονομική και τεχνολογική αλλαγή, επιταχύνονται με αυξανόμενους ρυθμούς, τέτοιους που η σύγχρονη περίοδος της ζωής μας έρχεται αντιμέτωπη με μία ανεπανάληπτη αλλαγή.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (32/60)

- **Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑ-ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ:** Εδώ υπάρχει η άποψη πως η εκπαίδευση, η κατάρτιση και η μάθηση θα πρέπει να είναι διαθέσιμες σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας όχι μόνο στην παιδική ηλικία και την εφηβεία.
- **Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ:** Το επιχείρημα εδώ είναι πως οι μόνοι οργανισμοί που θα επιβιώσουν με επιτυχία θα είναι αυτοί που θα εμπλέκουν συνεχώς το προσωπικό τους ή τα μέλη τους -γενικά- σε ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες που να αξίζουν όμως τον κόπο να γίνονται.
- **Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ:** Εδώ προτείνεται μία ενσωμάτωση των μύθων της παραγωγικότητας και της αλλαγής μέσω της παραγωγικής ενσωμάτωσης των ατόμων στην εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους με στόχο να ωφεληθούν και τα ίδια τα άτομα αλλά και οι οργανισμοί στους οποίους εργάζονται και η κοινωνία γενικότερα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (33/60)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Μία από τις κύριες μορφές κεφαλαίου, πέρα από το οικονομικό κεφάλαιο, στην οποία δόθηκε έμφαση αμέσως μετά το 20 Παγκόσμιο πόλεμο υπήρξε το **ανθρώπινο κεφάλαιο** (human capital). Για την ανάπτυξη αυτού του κεφαλαίου επιδόθηκαν τα περισσότερα κράτη θεωρώντας το ως απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική τους ανάπτυξη γεγονός το οποίο αντανακλάται και από την κυρίαρχη μορφή εκπαίδευσης. Πρόκειται επομένως για μια μορφή εκπαίδευσης που δίνει έμφαση στην μετάδοση γνώσεων και δεξιοτήτων στους ανθρώπους με σκοπό την ατομική τους ανάπτυξη και κατά συνέπεια την παραγωγή οικονομικού κεφαλαίου.

Παράλληλα όμως με το ανθρώπινο κεφάλαιο άρχισε να αναπτύσσεται από την πλευρά της κοινωνιολογίας ενδιαφέρον και προς μία άλλη μορφή κεφαλαίου, το κοινωνικό κεφάλαιο (social capital). Το ανθρώπινο και το κοινωνικό κεφάλαιο σήμερα έχουν μελετηθεί ιδιαίτερα αποδίδοντας διαφορετικές παραμέτρους της ίδιας εμπειρίας.

Στη συγκεκριμένη εργασία αφού πρώτα αποσαφηνίσουμε τον όρο κοινωνικό κεφάλαιο και παρουσιάσουμε ορισμένες βασικές πτυχές τη έννοιας αυτής, έπειτα θα προσπαθήσουμε να το συσχετίσουμε με την μάθηση και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (34/60)

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ;

Σχετικά με την ερμηνεία του κοινωνικού κεφαλαίου και τα χαρακτηριστικά του δεν κυριαρχεί ομοφωνία απόψεων. Οι κύριοι ερευνητές οι οποίοι προσέγγισαν τον όρο αποδίδοντάς του ορισμένες ιδιαιτερότητες υπήρξαν οι Αμερικανοί κοινωνιολόγοι **James Coleman** και **Robert Putnam** καθώς και ο Γάλλος κοινωνιολόγος **Pierre Bourdieu**. Από αυτούς τους θεωρητικούς ο Coleman συνδέει το κοινωνικό κεφάλαιο με την εκπαίδευση και τα αποτελέσματά της όπως και ο Putnam ενώ ο Bourdieu το θεωρεί ως μία, ανάμεσα στις άλλες, μορφές κεφαλαίου που συμβάλλει στο τρόπο με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα εξυπηρετεί στην αναπαραγωγή μοτίβων κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (35/60)

Ο Coleman αναγνωρίζει τον ποικίλο, αν όχι συγκεχυμένο, χαρακτήρα της έννοιας. *«Το κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται από τη λειτουργία του. Δεν αποτελεί μία ενιαία οντότητα αλλά ένα σύνολο από διαφορετικές οντότητες, με δύο κοινά στοιχεία: συνίστανται όλες σε κάποια πτυχή των κοινωνικών δομών, και διευκολύνουν κάποιες δράσεις παραγόντων, ατόμων ή επιχειρησιακών παραγόντων, εντός της δομής»* (Coleman, 1988: 98). Ο Coleman στη συνέχεια ορίζει τρεις μορφές κοινωνικού κεφαλαίου, που ουσιαστικά αναλύονται στα επίπεδα εμπιστοσύνης, τη ροή των πληροφοριών και τη δύναμη κανόνων και κυρώσεων. Εξετάζει την επίδραση του κοινωνικού κεφαλαίου στη *δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου*, στα πλαίσια της *οικογένειας και της κοινότητας*. Πρωταρχικό παράγοντα αποτελεί ο χρόνος που διαθέτουν οι γονείς για τα παιδιά τους. Με το σκεπτικό αυτό, κάποιος μπορεί να διαθέτει υψηλά επίπεδα οικονομικού και ανθρώπινου κεφαλαίου, αλλά χαμηλό κοινωνικό κεφάλαιο (για παράδειγμα σε μια οικογένεια υψηλής μόρφωσης όπου και οι δύο γονείς εργάζονται και κατά συνέπεια είναι πολύ απασχολημένοι με τις καριέρες τους για να στηρίξουν άμεσα τα παιδιά τους). Ο Bourdieu απαριθμεί το κοινωνικό κεφάλαιο ως μία από τις τρεις βασικές μορφές κεφαλαίου σε συνδυασμό με γνωστότερες μορφές του οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου (Bourdieu, 1986). Αρχικά περιγράφει το κοινωνικό κεφάλαιο ως *«συνιστώμενο από κοινωνικές υποχρεώσεις (συνδέσμους), μετατρέψιμο υπό ορισμένες συνθήκες σε οικονομικό κεφάλαιο και δυνάμενο να θεσμοθετηθεί υπό τη μορφή τίτλου κινητικότητας»* (1985: 242).

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (36/60)

Η κύρια ιδέα στην οποία στηρίζεται η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου είναι ότι **τα κοινωνικά δίκτυα (social networks) έχουν αξία**. Η αλληλεπίδραση και η κοινωνική σχέση με άλλα άτομα αναπτύσσουν, με την πάροδο του χρόνου, κοινούς κανόνες (νόρμες), το αίσθημα της εμπιστοσύνης και της αμοιβαιότητας τα οποία με την σειρά τους δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη περισσότερης αλληλεπίδρασης με σκοπό την επίτευξη κοινών στόχων και την παραγωγή πολιτιστικού κεφαλαίου. Σε αντίθεση επομένως με το οικονομικό και το ανθρώπινο κεφάλαιο, το κοινωνικό κεφάλαιο προσδιορίζεται μέσα από τις σχέσεις και την συμμετοχικότητα σε συλλογικές ομάδες.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (37/60)

Ένας άλλος παρόμοιος ορισμός του κοινωνικού κεφαλαίου στον οποίο διακρίνουμε όμως και μία οικονομική αντίληψη έχει διατυπωθεί από τον Lin (2001) σύμφωνα με τον οποίο το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να γίνει κατανοητό ως **«πόροι εμποτισμένοι στα κοινωνικά δίκτυα, στους οποίους μπορούν να έχουν πρόσβαση και να τους χρησιμοποιήσουν τα άτομα για ποικίλες δραστηριότητες»**. Επίσης μπορεί να θεωρηθεί ως επένδυση των ατόμων στις διαπροσωπικές τους σχέσεις που θα αποφέρει κέρδη στον χώρο της αγοράς. Σύμφωνα, επίσης με τον Storberg (2002) το κοινωνικό κεφάλαιο διαφοροποιείται από τις άλλες μορφές κεφαλαίου καθώς **«δεν αποτελεί ούτε ατομικό αγαθό (όπως το ανθρώπινο κεφάλαιο) ούτε αγαθό μιας επιχείρησης (όπως το παραδοσιακό κεφάλαιο) αλλά αναπτύσσεται από τα άτομα μέσα από τις ουσιαστικές σχέσεις που δημιουργούν μεταξύ τους»**. Σχετίζεται με την αμοιβαία εμπιστοσύνη η οποία μπορεί να εκδηλωθεί μέσα από ποικίλες μορφές σχέσεων. Ως παράδειγμα μπορούν να αναφερθούν οι οργανισμοί εργασίας οι οποίοι αποτελούν σημαντικές πηγές κοινωνικού κεφαλαίου καθώς προωθούν και ενισχύουν την ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων, αλληλεπίδρασης και ανταλλαγής γνώσης. Το κοινωνικό κεφάλαιο διευκολύνει την ανταλλαγή και την διαμόρφωση διανοητικών αγαθών η οποία οδηγεί στη δημιουργία νέου διανοητικού κεφαλαίου που εκφράζεται μέσα από κινήσεις βελτίωσης και καινοτομίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (38/60)

Γίνεται, επομένως φανερό ότι τα δίκτυα και η εμπιστοσύνη αποτελούν σημαντικούς δείκτες του κοινωνικού κεφαλαίου για την ενεργοποίηση του οποίου κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη των δύο βασικών συστατικών του μέσα από τις ανθρώπινες αλληλεπιδράσεις. Τα συστατικά αυτά προσδιορίζονται ως «πόροι γνώσης» (knowledge resources) και «πόροι ταυτότητας» (identity resources). Με τον όρο «πόροι γνώσης» εννοούμε το σύνολο των δράσεων που αφορούν το σε ποιον, πότε ή που πρέπει να απευθυνθούμε για την απόκτηση κάποιας συμβουλής ή γνώσης (συμπεριλαμβάνεται η γνώση του ανθρώπινου κεφαλαίου της κοινότητας αλλά και του προσβάσιμου εξωτερικού ανθρώπινου κεφαλαίου.) Συγκεκριμένα συμπεριλαμβάνεται η γνώση των:

1. δεξιοτήτων, γνώσεων και αξιών των υπόλοιπων μελών της κοινωνίας,
2. των φυσικών πόρων της κοινότητας συμπεριλαμβανομένου του χώρου, των επίσημων και ανεπίσημων δικτύων,
3. και των πηγών πληροφορίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (39/60)

Κατά αυτόν τρόπο μέσα σε ένα κοινωνικό δίκτυο η γνωριμία με τους άλλους ανθρώπους αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο των «πόρων γνώσης» όπως και το να αντιλαμβανόμαστε και το να θεωρούμε κάποιον έμπιστη πηγή υποστήριξης. Από την άλλη πλευρά οι **«πόροι ταυτότητας»** αφορούν όλες εκείνες τις αντιλήψεις και πεποιθήσεις που επιτρέπουν τα μέλη μιας κοινότητας να νιώθουν ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα και να δρουν προς όφελός της. Οι «πόροι ταυτότητας» δημιουργούν μία *αίσθηση οικειότητας* ενθαρρύνοντας την συμμετοχή ενώ παράλληλα δημιουργούν το κατάλληλο πλαίσιο για τους ανθρώπους προκειμένου να *επαναπροσδιορίσουν την εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους και για τους άλλους* προκειμένου να θελήσουν να δράσουν με νέους τρόπους. Στους «πόρους ταυτότητας» επομένως, ανήκει η *ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης, υψηλού επιπέδου διαπροσωπική επικοινωνία και η ανάπτυξη των ηγετικών δεξιοτήτων*. Καθώς γνωρίζονται τα άτομα καλύτερα μεταξύ τους αναπτύσσουν *κοινές αξίες και εμπιστοσύνη*, την *αίσθηση της αφοσίωσης στην ομάδα* και την αίσθηση ότι όλα τα μέλη της ομάδας μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (40/60)

ΣΤΑΔΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ:

ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

Τα στάδια δημιουργίας του κοινωνικού κεφαλαίου προσδιορίζονται ως εξής:

- 1. Προσωπική ανάπτυξη:** αυτοπεποίθηση, επικοινωνιακές και αρχηγικές δεξιότητες. Για να μπορέσουν τα άτομα να προσφέρουν αρχηγική υποστήριξη στο πλαίσιο ενός συνόλου θα πρέπει αρχικά να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και να είναι σε θέση να προσφέρουν και να αναλάβουν ρόλους μέσα σε μια ομάδα.
- 2. Γνωριμία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας:** το στάδιο αυτό προϋποθέτει τη γνώση της προσωπικής ιστορίας του καθενός, των φιλοδοξιών τους, των απόψεων και αξιών που τους χαρακτηρίζουν.
- 3. Εμπιστοσύνη στην ομάδα και στα μέλη της ως πηγές υποστήριξης:** μόνο με την ανάπτυξη αυτής της εμπιστοσύνης θα είναι σε θέση τα άτομα να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες των άλλων.
- 4. Δέσμευση:** το τελευταίο στάδιο για την δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου προϋποθέτει την καλλιέργεια του αισθήματος της δέσμευσης και της οικειότητας προκειμένου τα άτομα να νιώθουν ότι ανήκουν μέσα στο συγκεκριμένο σύνολο.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (41/60)

ΣΧΕΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ & ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Συχνά θεωρείται ότι σκοπός της κατάρτισης είναι αύξηση των αποθεμάτων ανθρώπινου κεφαλαίου, σε επιχειρησιακό ή εθνικό επίπεδο. Χρειαζόμαστε κάποιο πλαίσιο για την εξέταση της σχέσης κοινωνικού και ανθρώπινου κεφαλαίου. Αυτό παρατίθεται στον παρακάτω πίνακα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (42/60)

Στόχος: Η βασική διάκριση μεταξύ ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου είναι ότι το πρώτο εστιάζει σε μεμονωμένους παράγοντες, ενώ το δεύτερο στις σχέσεις μεταξύ αυτών και των δικτύων που σχηματίζουν. Στην περίπτωση μας, η ένταξη του κοινωνικού κεφαλαίου υπογραμμίζει ότι τα ατομικά χρονοδιαγράμματα δεν αποτελούν αυτόνομες έννοιες, αποκομμένες από το υπόλοιπο πλαίσιο της επιχείρησης. Ένας εργαζόμενος μπορεί να επωφεληθεί από την άδεια κατάρτισης και να αυξήσει τις ικανότητές του αλλά ο αντίκτυπος στην απόδοση της επιχείρησης θα εξαρτηθεί από τον τρόπο με τον οποίο οι συνάδελφοι και το άμεσο εργασιακό περιβάλλον αντιλαμβάνονται τόσο την απουσία του, όσο και τις γνώσεις που αποκτά.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (43/60)

Συμβολή/μέτρο: Το ανθρώπινο κεφάλαιο μετράται πρωταρχικά βάσει των επιπέδων ικανοτήτων που επιτεύχθηκαν. Το κοινωνικό κεφάλαιο είναι πολύ πιο σύνθετη έννοια, που μετράται κυρίως με βάση τα επίπεδα ενεργού συμμετοχής στα κοινά ή σε άλλα δίκτυα. Για παράδειγμα, η συμμετοχή σε δίκτυα παρέχει πρόσβαση σε σημαντικές πληροφορίες και ιδέες, συχνά με μάλλον άτυπο τρόπο. Επίσης έχει σημασία κατά πόσον οι επιχειρήσεις ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των μελών του προσωπικού τους στην ευρύτερη κοινότητα . κάτι από το οποίο μπορεί να αποκτήσουν σημαντικές δεξιότητες. Τέτοιου είδους συμμετοχή σαφώς ανακινεί ζητήματα σχετικά με τον έλεγχο του χρόνου εντός και εκτός εργασίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (44/60)

Αποτελέσματα: Οι συνέπειες του ανθρώπινου κεφαλαίου μετρώνται γενικά βάσει της αύξησης του εισοδήματος ή της παραγωγικότητας. Αν και το ανθρώπινο κεφάλαιο έχει συνδυασθεί κυρίως με την οικονομική απόδοση, έχει και ευρύτερες συνέπειες, μεταξύ των οποίων είναι η υγεία καθώς και η αστική δραστηριότητα. **Οι συνέπειες του κοινωνικού κεφαλαίου μπορεί να αφορούν τόσο την ενίσχυση των δικτύων και της ροής πληροφοριών όσο και την απόκτηση ικανοτήτων εκ μέρους των ατόμων, στην κοινωνική συνοχή καθώς και στη δημιουργία περαιτέρω κοινωνικού κεφαλαίου.**

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (45/60)

Μοντέλα: Το ανθρώπινο κεφάλαιο απαιτεί ένα άμεσο γραμμικό μοντέλο: προηγείται η επένδυση χρόνου ή χρήματος και ακολουθούν τα οικονομικά οφέλη. Το κοινωνικό κεφάλαιο απαιτεί μια λιγότερο γραμμική προσέγγιση, με οφέλη που κατ' επέκταση είναι δυσκολότερο να προσδιοριστούν. Υπό αυτήν την έννοια, η διάκριση παρουσιάζει ομοιότητες με εκείνη που γίνεται μεταξύ «κατάρτισης», με τις συγκεκριμένες και προβλέψιμες συνέπειές της, και «εκπαίδευσης», με τους σαφώς ευρύτερους στόχους και τις διαφορετικές συνέπειες. Το πρωταρχικό αυτό μοντέλο μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά διαφορετικά πλαίσια, για τη διερεύνηση διαφορετικών τύπων μάθησης (και μη-μάθησης) και των συνεπειών τους.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (46/60)

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Μέσα από μία σύγκριση των δύο προκύπτει ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο επικεντρώνεται στο άτομο υπολογίζοντας τα προσόντα του και έχει ως άμεσα αποτελέσματα την αύξηση εσόδων και παραγωγικότητας και ως έμμεσα την ενεργοποίηση του πολίτη ακολουθώντας μία ευθύγραμμη διαδικασία. Από την άλλη πλευρά το κοινωνικό κεφάλαιο επικεντρώνεται στις κοινωνικές σχέσεις υπολογίζοντας το βαθμό συνεργασίας και τα επίπεδα εμπιστοσύνης και έχει ως άμεσα αποτελέσματα την κοινωνική συνοχή και ως έμμεσα την οικονομική ανάπτυξη και την παραγωγή περισσότερου κοινωνικού κεφαλαίου ακολουθώντας μια κυκλική πορεία. Η πρόσφατη έρευνα έχει αποδείξει ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο λειτουργεί περισσότερο αποτελεσματικά όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με το κοινωνικό κεφάλαιο από τη στιγμή που το ανθρώπινο κεφάλαιο συνεπάγεται με τις γνώσεις και τις δεξιότητες ενώ το κοινωνικό κεφάλαιο αποτελείται από τα δίκτυα, τους κανόνες και την εμπιστοσύνη ή την αφοσίωση που εκδηλώνονται μέσα σε μια ομάδα ή κοινότητα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (47/60)

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ;

Σύμφωνα με τον Jensen: «ο όρος κοινωνική συνοχή χρησιμοποιείται για να περιγράψει περισσότερο μια διαδικασία παρά μια στατική κατάσταση, ενώ θεωρείται ότι ενέχει μια αίσθηση δέσμευσης, και μια επιθυμία ή ικανότητα αρμονικής διαβίωσης». Από την άλλη, για τον Maxwell: «η κοινωνική συνοχή περιλαμβάνει το «χτίσιμο κοινών αξιών, τη μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά το εισόδημα και την διανομή του πλούτου και γενικά την ενστάλαξη της αίσθησης στους πολίτες ότι είναι αφοσιωμένοι σε ένα κοινό όραμα, αντιμετωπίζοντας αμοιβαίες προκλήσεις ως μέλη της ίδιας κοινότητας». Φυσικά, η ύπαρξη ενός σκληρού πυρήνα αξιών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής δεν θα πρέπει να αντιμάχεται τον πλουραλισμό και την πολυμορφία, καθώς ένας τέτοιος υποτιθέμενος κομφορμισμός θα οδηγούσε σε κοινωνική απομόνωση και άρα στασιμότητα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (48/60)

ΠΩΣ ΣΥΝΔΕΕΤΑΙ Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ;

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και μετά, μεγάλη ήταν η απήχηση στο Δυτικό κόσμο του λεγόμενου Φιλελευθερισμού ή Λιμπεραλισμού (Liberalism), σύμφωνα με τους θιασώτες του οποίου η οικονομία απαλλαγμένη από κάθε μορφή κρατικού παρεμβατισμού, πρέπει να βασίζεται απόλυτα στην ατομική δυναμική και την ελευθερία της αγοράς. Την ίδια περίπου εποχή, διατυπώνεται από τον T. Schultz, η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου (Human Capital Theory), όπου με απλά λόγια υποστήριζε ότι η επένδυση στην εκπαίδευση μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και συνακόλουθα να οδηγήσει τόσο στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους όσο και στην υλική ευημερία των ατόμων.

Έκτοτε η επένδυση στο ανθρώπινο κεφαλαίο διαμέσου της Εκπαίδευσης θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας των καπιταλιστικών κυρίως χωρών. Τα άτομα, οι επιχειρήσεις και οι ίδιες οι κυβερνήσεις δαπανούν χρόνο και χρήμα σε προγράμματα κατάρτισης καθώς θεωρούν ότι αυτή η μορφή εκπαίδευσης μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα και αποδοτικότητα του εργατικού δυναμικού, παρέχοντας υψηλού επιπέδου επαγγελματικές δεξιότητες και ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση αναγκαίων αξιών και επιθυμητών εργασιακών συνηθειών.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (49/60)

Ωστόσο η μάθηση είναι μια θεμελιώδης διαδικασία όσον αφορά τη διαμόρφωση και εφαρμογή του κοινωνικού κεφαλαίου. Τυπική ή άτυπη, τυχαία ή συστηματική είναι ο μηχανισμός εκείνος που μετατρέπει την εμπειρία σε κατανόηση και γνώση. Μέσω μαθησιακών εμπειριών αποκτιέται η κοινωνική θέση με ότι αυτή συνεπάγεται (πολιτικά δικαιώματα, υποχρεώσεις απέναντι στο σύνολο κ.α) και άλλες ιδιότητες, συμπεριλαμβανομένης της εισόδου σε διάφορα επαγγέλματα και στην αγορά εργασίας γενικότερα.

Στο βαθμό λοιπόν που αφορά την ανάλυση του υπό εξέταση θέματος (κοινωνική συνοχή), μόνο με τη μάθηση καθίσταται εφικτή η καλλιέργεια της κοινωνική συνείδησης, του αισθήματος του «ανήκειν», της διάθεσης για συμμετοχή στα κοινά, για συνεργασία, ανεκτικότητα και ενσυναίσθηση. Κατεξοχήν καθήκον της δια βίου μάθησης είναι να ενημερώσει τους πολίτες για την ύπαρξη και το περιεχόμενο των κοινωνικών κινημάτων (περιβαλλοντικών, φιλειρηνικών, αντιρατσιστικών κ.ά.) και να τους ευαισθητοποιήσει προκαλώντας την ενεργό συμμετοχή τους με σκοπό την επίτευξη κοινά επιδιωκόμενων στόχων.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (50/60)

Η δια βίου μάθηση παρέχει στα άτομα την ευκαιρία ισότιμης πρόσβασης στην κοινωνικοπολιτιστική ανάπτυξη και πραγμάτωση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τους στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Προσφέροντας στους πολίτες τη δυνατότητα να βελτιώσουν τα προσόντα τους και να αποκτήσουν νέα είναι ο μόνος τρόπος παρεμπόδισης του κοινωνικού αποκλεισμού και της προώθησης ίσων ευκαιριών. Προκειμένου η εκπαίδευση και η κατάρτιση να συμβάλουν στην κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή είναι αναγκαίος ο εντοπισμός, η ταυτοποίηση και η αντιμετώπιση όλων εκείνων των εμποδίων που αποτρέπουν τη συμμετοχή. Αν τα άτομα αδυνατούν για οποιοδήποτε λόγο να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, τότε η δυνατότητα της δια βίου μάθησης να λειτουργήσει ως παράγοντας κοινωνικής αλλαγής για το μετασχηματισμό της κοινωνίας μας, θα είναι από την αρχή εξαιρετικά περιορισμένη.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (51/60)

Αλήθεια, όμως, πόσο συχνά, καλείται η Εκπαίδευση και κατ' επέκταση η δια βίου Μάθηση να διαδραματίσει τον ύψιστο αυτό ρόλο της; Και όταν αυτό συμβαίνει μέσα σε συνθήκες άκρατου καπιταλισμού, όπως οι σημερινές, πόσο αισιόδοξοι μπορούμε να είμαστε για τα τελικά αποτελέσματα; Είναι δυνατόν ο κατεξοχήν μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής διαποτισμένος από τις αξίες του πιο στυγνού ατομικισμού (individualism) να προωθήσει ιδανικά όπως αυτά της ισότητας, της χειραφέτησης και κοινωνικής δικαιοσύνης; Μήπως είναι αφελές να πιστεύουμε ότι η Εκπαίδευση υπό τις παρούσες συνθήκες μπορεί να ανατρέψει την καθεστηκυία τάξη επιφέροντας την κοινωνική αλλαγή, ή ακόμα πιο αφελές ότι μπορεί να οδηγήσει σε αυτήν χωρίς καμία απολύτως ανατροπή;

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (52/60)

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και μετά, μεγάλη ήταν η απήχηση στο Δυτικό κόσμο του λεγόμενου Φιλελευθερισμού ή Λιμπεραλισμού (Liberalism), σύμφωνα με τους θιασώτες του οποίου η οικονομία απαλλαγμένη από κάθε μορφή κρατικού παρεμβατισμού, πρέπει να βασίζεται απόλυτα στην ατομική δυναμική και την ελευθερία της αγοράς. Την ίδια περίπου εποχή, διατυπώνεται από τον T. Schultz, η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου (Human Capital Theory), όπου με απλά λόγια υποστήριζε ότι η επένδυση στην εκπαίδευση μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και συνακόλουθα να οδηγήσει τόσο στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους όσο και στην υλική ευημερία των ατόμων. Έκτοτε η επένδυση στο ανθρώπινο κεφαλαίο διαμέσου της Εκπαίδευσης θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας των καπιταλιστικών κυρίως χωρών. Τα άτομα, οι επιχειρήσεις και οι ίδιες οι κυβερνήσεις δαπανούν χρόνο και χρήμα σε προγράμματα κατάρτισης καθώς θεωρούν ότι αυτή η μορφή εκπαίδευσης μπορεί να αυξήσει την παραγωγικότητα και αποδοτικότητα του εργατικού δυναμικού, παρέχοντας υψηλού επιπέδου επαγγελματικές δεξιότητες και ενθαρρύνοντας την υιοθέτηση αναγκαίων αξιών και επιθυμητών εργασιακών συνηθειών.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (53/60)

Από την άλλη πλευρά, τα προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων που δεν ενέχουν το στοιχείο της επαγγελματικής προόδου αλλά στοχεύουν στην πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των σπουδαστών (προγράμματα αναψυχής, αυτοέκφρασης, εικαστικού περιεχομένου κ.α) ή ακόμα προγράμματα που παρά την οργάνωσή τους δεν παρέχουν πιστοποιημένη απόδειξη γνώσεων σταδιακά περιορίζονται, καθώς πάγια τακτική των κυβερνήσεων είναι οι περικοπές πόρων από κάθε τι που δεν συνδέεται και δεν τροφοδοτεί την ανταγωνιστικότητα της αγοράς. Παρόμοια είναι και η τύχη των προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων που στοχεύουν στην προώθηση των λειτουργιών του κοινωνικού κεφαλαίου: συνοπτικός τερματισμός από φόβο μήπως εμπνεύσουν και προκαλέσουν κοινωνικά κινήματα αντίστασης.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (54/60)

Το γεγονός αυτό, ωστόσο, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις επίσημες διακηρύξεις της πλειοψηφίας των κρατών και διεθνών οργανισμών, στις οποίες ανάμεσα στα άλλα δίνεται προτεραιότητα στην ανάγκη καλλιέργειας της κοινωνικής συνοχής μέσω της παροχής ίσων ευκαιριών, του περιορισμού των ανισοτήτων και της προώθησης της συνεργασίας μεταξύ δικτύων και κοινοτήτων. Το συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τον Μάρτιο του 2004, στην έκθεση του (Education and Training 2010: The success of the Lisbon strategy hinges on urgent reforms) αναφέρει ότι: *«κοινωνικά ευπαθείς ομάδες όπως οι άνθρωποι με περιορισμένα προσόντα, οι αναλφάβητοι, οι εργαζόμενοι σε προχωρημένη ηλικία, οι έχοντες μαθησιακές δυσκολίες, αναπηρίες (σωματικές- πνευματικές) αλλά και ολόκληρα σύνολα ατόμων που διαβιούν σε απόμερες και υποανάπτυκτες περιοχές, είναι ανεξοικείωτα με τις ευκαιρίες που υπάρχουν μέσω της εκπαίδευσης και κατάρτισης. Θεωρούν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τα διάφορα προγράμματα ξένα προς τις πραγματικές τους ανάγκες. Δεδομένων των στόχων της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής που τέθηκαν στην Λισσαβόνα είναι σημαντικό να ενταθεί η συμβολή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις πολιτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης.»* (Council of European Union, 2004, p.27).

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (55/60)

Στο ίδιο μήκος κύματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε ανακοίνωσή της (Making a european area of lifelong learning reality) υποστηρίζει ότι: «η δια βίου μάθηση δεν περιορίζεται μόνο στο οικονομικό σκέλος. Προωθεί εξίσου τη φιλοδοξία των ευρωπαϊκών χωρών να γίνουν περισσότερο ανεκτικές, δημοκρατικές και κοινωνικά σταθερές. Και υπόσχεται μια Ευρώπη στην οποία οι πολίτες θα έχουν τη δυνατότητα και την ικανότητα να υλοποιούν τους στόχους τους και να συμμετέχουν στην οικοδόμηση μιας καλύτερης κοινωνίας.» (European Commission, 2001, p. 8). Παραπλήσια, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο υπόμνημα της για τη δια βίου μάθηση (Memorandum for lifelong learning) απαριθμεί μια σειρά από στόχους στους οποίους θα πρέπει να δοθεί άμεση προτεραιότητα. Ανάμεσά τους «η οικοδόμηση μιας κοινωνίας με κοινωνική συνοχή που θα προσφέρει ίσες ευκαιρίες για πρόσβαση στη μάθηση» και «η ενθάρρυνση και ο εφοδιασμός των πολιτών για πιο ενεργητική συμμετοχή σε όλες τις σφαίρες της δημόσιας ζωής, ιδιαίτερα στην κοινωνική και πολιτική ζωή σε όλα τα επίπεδα της κοινότητας, συμπεριλαμβανομένου και του ευρωπαϊκού».

(Commission of the European Communities, 2000, p. 3-4).

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (56/60)

Ωστόσο, η πρακτική εφαρμογή όλων αυτών των εύηχων διακηρύξεων και μεγαλεπήβολων στοχοθεσιών αποδεικνύεται άκρως προβληματική. Ειδικότερα, οι κοινωνικοί στόχοι που διακηρύσσονται στα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε. βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από την οικονομική στρατηγική της, η οποία όχι μόνο δεν εξυπηρετεί την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκοί λαοί, αλλά συμβάλλει στην επιδείνωσή τους. Αυτό ισχύει τόσο για τις μακροοικονομικές πολιτικές που οδηγούν στην ανεργία και στην περικοπή των κοινωνικών δαπανών, όσο και για τις πολιτικές εσωτερικής αγοράς, που επιδιώκουν την ενδυνάμωση του ανταγωνισμού σε βάρος της κοινωνικής δικαιοσύνης και της μισθωτής εργασίας.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (57/60)

Η κοινωνική συνοχή είναι μια αμφιλεγόμενη έννοια με πολλές, αλληλοσυγκρουόμενες συχνά παραμέτρους. Καθώς είναι μια έννοια με θετική απήχηση, δεν είναι λίγες οι φορές που σκοπίμως χρησιμοποιείται για να συγκαλύψει «σκοτεινές» προθέσεις και άδηλες πολιτικές. Όταν γίνεται λόγος, λοιπόν στην παρούσα φάση, για κοινωνική συνοχή δεν εννοείται η κατάσταση εκείνη που επιβάλλεται από τις επικρατούσες οικονομικές δομές με σκοπό την αποφυγή ανακατατάξεων και κοινωνικών εντάσεων, την καταδίκη του διαφορετικού ως παρέκκλιση και την αφομοίωση των πάντων μέσα σ' ένα τεράστιο κοινωνικό χωνευτήριο, αλλά την ιδεώδη διαδικασία που οδηγεί σταδιακά στην επικράτηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης, την παροχή σε όλους ίσων ευκαιριών, την εξάλειψη των χασμάτων και της εκμετάλλευσης.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (58/60)

Σύμφωνα με τον Jensen: «ο όρος κοινωνική συνοχή χρησιμοποιείται για να περιγράψει περισσότερο μια διαδικασία παρά μια στατική κατάσταση, ενώ θεωρείται ότι ενέχει μια αίσθηση δέσμευσης, και μια επιθυμία ή ικανότητα αρμονικής διαβίωσης». Από την άλλη, για τον Maxwell: «η κοινωνική συνοχή περιλαμβάνει το χτίσιμο κοινών αξιών, τη μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά το εισόδημα και την διανομή του πλούτου και γενικά την ενστάλαξη της αίσθησης στους πολίτες ότι είναι αφοσιωμένοι σε ένα κοινό όραμα, αντιμετωπίζοντας αμοιβαίες προκλήσεις ως μέλη της ίδιας κοινότητας (Green, Preston & Sabates, 2003: 455-456). Φυσικά, η ύπαρξη ενός σκληρού πυρήνα αξιών στο πλαίσιο της κοινωνικής συνοχής δεν θα πρέπει να αντιμάχεται τον πλουραλισμό και την πολυμορφία, καθώς ένας τέτοιος υποτιθέμενος κομφορμισμός θα οδηγούσε σε κοινωνική απομόνωση και άρα στασιμότητα.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (59/60)

Ο υπολογισμός της κοινωνικής συνοχής είναι ένα ζήτημα που αμφισβητείται έντονα στην κοινωνική επιστήμη, ιδιαίτερα μιας και διαφορετικές αρχές τείνουν να δίνουν έμφαση σε διαφορετικές πλευρές της εν λόγω κατάστασης. Πέραν τούτου, υπάρχει επίσης το πρόβλημα της προς ανάλυση μονάδας. Η κοινωνική συνοχή μπορεί να εξετασθεί μέσα σε σύνολα ή τοπικές κοινότητες, σε μεγαλύτερες κοινότητες, εικονικές ομάδες, σε εθνικό, περιφερειακό ακόμα και παγκόσμιο επίπεδο (Green, Preston & Sabates, 2003: 456).

Η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου μέσα στην αβεβαιότητα που τη διέπει, όπως σχεδόν κάθε νεοεμφανιζόμενη κοινωνική θεωρία, προσφέρει, μεταξύ των άλλων, βοήθεια στην επίλυση του αξεπέραστου αυτού προβλήματος: της μέτρησης της κοινωνικής συνοχής, δεχόμενη ότι η ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου σε μεγάλο βαθμό συνεπάγεται και την αυξημένη κοινωνική συνοχή.

Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική (60/60)

Κάνοντας δεκτή την υπόθεση ότι το κοινωνικό κεφάλαιο επηρεάζει θετικά (αλλά και αρνητικά) την κοινωνική συνοχή και επιτρέπει την ποσοτικοποίηση της, το επόμενο βήμα θεωρώ πως πρέπει να είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κοινωνικού κεφαλαίου και δια βίου Μάθησης. Ποιος είναι ο δυνητικός ρόλος της τελευταίας στη διαμόρφωση του πρώτου; Ποιες οι επιδράσεις της;

Η μάθηση είναι μια θεμελιώδης διαδικασία όσον αφορά τη διαμόρφωση και εφαρμογή του κοινωνικού κεφαλαίου. Τυπική ή άτυπη, τυχαία ή συστηματική είναι ο μηχανισμός εκείνος που μετατρέπει την εμπειρία σε κατανόηση και γνώση. Μέσω μαθησιακών εμπειριών αποκτάται η κοινωνική θέση με ότι αυτή συνεπάγεται (πολιτικά δικαιώματα, υποχρεώσεις απέναντι στο σύνολο κ.α) και άλλες ιδιότητες, συμπεριλαμβανομένης της εισόδου σε διάφορα επαγγέλματα και στην αγορά εργασίας γενικότερα (Preston & Dyer, 2003: 431).

Σημείωμα Αναφοράς

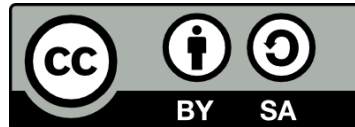
Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Κ. Ζαρίφης.
«Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη. Ενότητα 3.
Δια βίου μάθηση, κοινωνία της μάθησης και εκπαιδευτική πολιτική». Έκδοση:
1.0. Θεσσαλονίκη 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS175/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

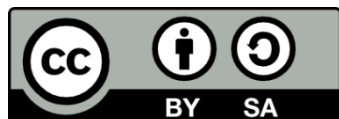
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

